

DEMOKRASİ DİKTATÖRLÜK SARKACINDA TÜRKİYE: Milli İrade Söylemi ve İradesizliğin Psikolojisi.

Canani KAYGUSUZ¹

“İktidar her yerdedir, direniş de her yerde olmalıdır”

Foucault.

GİRİŞ

Sonunda söylenmesi gereken sözlerden birini, başından söylemekte yarar var. Siyasal literatürde adına demokrasi de denilse, diktatörlük de denilse insan toplumsallaşma süreci içinde “iktidar” içine doğar ve bu iktidar tarihsel olarak biçim değiştirirse de, özünde bir efendi-köle diyalektiği üzerinden işler. Efendi-köle diyalektiğinde, hem kölenin kendisi efendi, hem efendinin kendisi köle olma potansiyeli taşır. Bunun anlamı şudur; kimse salt efendi olamadığı gibi kimse salt köle de değildir. Ve bunun da anlamı; köle ve efendi aslında aynı “kişi/birey” içinde yaşar ve gücünün kaynağını, ister kutsal naslardan, ister kuralların toplumsal sözleşmeye dayandığı rasyonaliteden, isterse bireyin/liderin kutsallaştırılıp kahramanlaştırılmasından alsın² iktidar ilişkilerinde kendini sürekli yeniden ve farklılaşarak üretir.

Toplumsal/siyasal tarih, kölenin ve efendinin birlikte iktidarı ürettiği örneklerle doludur. Bu iktidarın yeniden üretimi sürecinde, “yeni efendi” kendini yaratırken kölelere onların köleliğini anlatarak ve onların kölelikten kurtulma arzusunu kışkırtarak onları “özgürlük savaşçılarına” dönüştürür. Ancak hemen ardından onları kendi iktidarının bir nesnesi haline getirerek onları “yeni dönemin” “yeni kölesi” olarak iktidar sisteminin içine sokar. Bu yüzden Türkiye’nin son 250 yıllık “modernleşme” çabası aslında sürekli biçimde iktidarın “yeni dönem” içinde “yeni köle” yaratma çabasının dışında düşünülmemelidir. Dahası, her özgürleşme çabasının örtülü biçimde daha güçlü bir “iktidar aşkı/arzusunu” yarattığını ve bu aşka tekabül eden bir “boyuneğme aşkını/arzusunu” tetiklediğini de akılda tutmak gerekmektedir. Dolayısı ile, aslında demokrasi-diktatörlük gibi karşıt uçlara yerleştirilen kavramsal analizlerin birbirlerine bu kadar karşıt olmadıklarını, iç içe geçen bir çok unsuru kendi içlerinde birlikte barındırdıklarını: her demokrasi mücadelesinin aslında

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğretim Üyesi

² Otoritenin farklı biçimleri ve bu üç farklı biçimin tarihsel kökleri için bkz: Weber, M. (2012). Ekonomi ve Toplum. (çev: Latif Boyacı), İstanbul: Yarıncılık.

iktidar kurma biçimi olarak yeniden bir diktatörlük kurma biçimi olma anlamına da (çoklukla) gelebileceğini/gelebildiğini görerek, gene de “*gerçek anlamda*” demokrasiyi daha da olgunlaştıracak; yani kişinin/bireyin ve/ya “grup aidiyetlerinin” kamusal alandaki haklarını genişletecek bir mücadele hattını örme aracı olarak kurumsallaştırmak üzere mücadele etmenin lüzumunu bilmek de gerekir.

Foucault’un çok yerinde deyişle, “iktidar her yerdedir”, dolayısı ile insanın gündelik hayatının içindedir ve bu gündelik hayatı sürekli yeniden kuran/anlamlandırın insanın zihnindedir de. Politik bir söylem alanı olarak diktatörlüklerden ya da demokrasilerden ya da bu kavramların diyalektik içiçeliğinden bahsederken, tarihsel süreç içinde dönüşen ve sürekli dönüşen insan zihninden ve bunun bir parçası olarak insan ruhsallığından bahsetmemek sorunu eksik görmek anlamına gelecektir. Bu yazı özünde politik bir eylemiş gibi hissettiğimiz “oy verme davranışı”nın nasıl bir iktidar ve dolayısı ile diktatörlük üretimine katkı sağladığını; bunun tarihsel arka planını ve Türkiye’de özellikle AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi)’nin “milli irade” söylemi üzerinden nasıl bir “yağma” siyasetini toplumsal alanın her parçasına yerleştirdiğini incelemek amacındadır. Ve bu yazı, bu süreçte bireyin ya da “milletin” giderek iradesizleşmesinin psikolojik arka planına yönelmek istemektedir. Ancak hemen söylemek gerekir ki, oldukça geniş bir “söylem pratiğine/literatüre” sahip olan bu alanda, zamanın ve sayfanın sınırlılıkları dahilinde çok fazla yeni şey söylemek çok olanaklı olmayacaktır. Bu yazı bu bağlamda yukarıda amaçlanan durumlara bir giriş denemesi olarak okunmalıdır.

1. Demokrasi-Diktatörlük Sarkacı.

Hayatın kendisi aslında her şeyin zıddıyla birlikte işlediği ya da hiçbir şeyin salt olmadığı üzerine kuruludur. O yüzden demokrasi ya da diktatörlük birbirini dışta bırakan siyasal oluşumlar olmadı ve olamaz da...

Mezopotamya’da kent devletlerinin başlangıcında görülen bazı demokratik kurumları saymazsak, Antik Yunan’da şehir devletlerinin demokrasi denemelerinin demokrasinin en ilk ve en “doğru/dan” denemeleri olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle Atina’da güncel ve önemli sorunların olduğu her durumda oy hakkı bulunan herkes doğrudan o konuyu oylayarak karara bağlardı. Bu toplantılara, kadınlar, çocuklar, köleler ve yabancılar katılamazdı. Yani en doğrudan demokrasi denemelerinin bile kısıtlılıkları fazlaydı. Yaşlılar meclisi adı verilen bu toplantılara katılan üyelerin salt çoğunluk kararı hayata geçirilirdi. Krala karşı M.Ö. 8. Yüzyılda başlayan ve kent soylularının önderliğinde tüccar ve toprak sahiplerinin de

katılımıyla genişleyen bu deneyim yaklaşık üç yüz yıl sürdü ve Sparta'lıların 30 yıl süren saldırıları sonucunda yıkıldı ve oligarşik yönetim sistemleri uzun dönem siyasal tarihe egemen oldu (Kışlalı, 1984). Bu dönemi saymazsak uzun dönem insanlık tarihinin aslında bir diktatörlük tarihi olduğu; hatta bu dönemde bile oy verme ehliyetinin sadece yabancı ve köle olmayan erkeklere verildiği hatırd tutulursa bu dönemdeki demokrasi denemesinin bile oldukça güdük olduğu görülür. Bu denli uzun bir diktatörlük tarihinin son dönemlerde başka yola evrilmesi ve demokrasinin “liberal demokrasi” olarak biçimlenmesi, genel olarak 1215 yılında, İngiltere’de “Magna Carta Libertatum” (Büyük Özgürlük Fermanı)’na bağlanır.

İngiltere’deki Magna Carta sürecinin sonraki yıllarda Avrupa’da gelişecek olan haklar ve özgürlükler için önemli bir başlangıç olduğunu söylemek olanaklı olsa da, 16. yüzyılla 18. yüzyıl arasındaki dönemde, burjuvanın merkantilist sermaye birikimini elde ederek endüstri devriminin önkoşullarını hazırlaması ve rasyonellik anlayışıyla beraber büyük bir atılım gösteren bilimsel düşünce ve teknolojiye dayalı üretim güçlerinde olağanüstü bir sıçrama “liberal demokrasinin” gelişmesinin önemli bir kaynağı olmuştur (Sencer, 1992). Bu süreçte feodal beylerin tüm direnmelerine rağmen yükselen burjuvazinin güçlenen iktidar talepleri, serflerin kendi koşullarını iyileştirme özlemiyle birleşerek bugün ki batı kurumlarının oluşmasına olanak sunmuş ve halen bu kurumlar arasında süregiden diyalektik çatışmanın temelini yaratmıştır (Küçükömer, 2008). Endüstrileşmenin yaygınlaşması, topraktan kopan köylüyü kentin yoksul işçisine dönüştürmesiyle birlikte proletarya tarih sahnesine çıkmış, dolayısı ile “liberal demokrasi” diye bilinen demokrasinin karşısına “sosyalist demokrasi” kavramı dikilmiştir.

Genel olarak bakıldığında, uzun bir tarihsel öykü olan yönetsel/iktidar ilişkilerinin biçimi bugün hala tartışılır olsa da, tüm bu tarihin ve hak alma mücadelesinin aslında büyük devrimlerle gerçekleştiği ve mücadelelerin çoğu kez çok kanlı olduğu bilinmektedir. Klasik bireysel özgürlükleri kazanmak amacıyla mutlak monarşiye karşı yürütülen ve parlamenter demokrasiyle sonuçlanan üç kapitalist devrimden bahsetmek mümkündür: İngiliz püriten devrimi (1688), Amerikan Bağımsızlık Savaşı (1776) ve Fransız devrimi (1789). Bu üç devrimin de parlamenter demokrasiye yönelişi ayrı ayrı güçlerin, değişik koşullar altında etkili olabilmeleri ile sağlanmıştır. Bugün geline nokta demokrasi denilince çoğunlukla parlamenter sistem anlaşmakta ve “temsili demokrasi”; yani seçmenlerin yöneticileri oy verme yoluyla seçip kendilerinin yönetime katıldıklarını varsaydıkları bir sistemle işletildiği düşünülmektedir.

İnsanlık tarihinin haklar mücadelesinde oldukça kısa zamanlı bir yere sahip olan demokrasi denemelerinin ağır aksak işleyişi bir yana, demokrasi-diktatörlük “içiçeliğini” anlamak için oldukça uzun zamanlı bir diktatörlük tarihine de kısaca değinmekte fayda var.

Diktatörlük terimi Roma Cumhuriyet Anayasasına kadar uzanır; çünkü olağanüstü zamanlarda Roma’da tek bir lidere olağanüstü güç ve yetkiler verilir. Aslında günümüzde de olağanüstü zaman diye ilan edilen kapitalizmin buhranının derinleştiği dönemlerde parlamentoya verilen olağanüstü yetkilerden pek farklı olmayan, hatta savaş zamanları meclisleri fes etmeye kadar gidebilen yetkilerden farklı değildir bu durum. Sadece bu bile aslında demokrasi denilen yönetsel/iktidar ilişkilerinin diktatörlükle ne denli içiçe olduğunu her iki yönetsel biçimin aslında sadece egemenlerin yönetme kolaylığı sağlamak üzere birbirinin yerine geçirebildiğini göstermektedir. Moghaddam (2014), diktatörlükle demokrasiyi ayırma ölçütlerinden birinin kapalılık ya da açıklık olduğunu söyler. Yani, diktatörlüklerde vatandaşların durum değerlendirmesi yapmalarına izin verilmezken demokrasilerde vatandaşlara politik liderleri değiştirmelerine izni verilir. Ancak çoğu kez yönetici asıl kliğini yada yönetici bloğunu görmeyi engelleyen politik propaganda ve “devlet gücünün –ekonomiden askeri güce kadar” taraflı kullanımı yüzünden halk, kendi durumunda yeteri kadar bir iyileşme olmadan kendisinin yönetime katıldığını varsayar. Kanun yapıcıları yaptıkları kanunların kimin çıkarına olduğunu çoğu kez görüp denetleyemedikleri için kanun koyucu olarak parlamentonun ve bu kanunların uygulayıcısı olan hükümetlerin “iktidar tarzları” göstermelik bir “demokratik hava”nın ötesine pek geçemez.

Diktatörlükle demokrasi bir sarkacın iki ucudur ve bir ucunda salt demokrasi ötekinde salt diktatörlük vardır; ancak pratikte ne salt demokrasi ne salt diktatörlük olanaklı değildir. Pratikte toplumlar demokrasi ve diktatörlük sarkacının bir yerinde dururlar ve bu durdukları yer sürekli değişmeye meyillidir. Diktatörlük ucundan demokrasi ucuna sert kaymalar olabileceği gibi, tersi de mümkündür. Diktatörlük özgür ve adil olmayan seçimlerle başa geçmiş tek bir kişinin yada bir toplumsal hizbin toplumlara hükmetmesi; emrindeki güvenlik güçlerini muhalefetin bastırılmasında kullanması, özgür seçimler yoluyla iktidardan indirilememesi; yargının ve yasamanın bağımsız olmaması, geçerli yasaların sadece iktidar hizbinin çıkarına olacak şekilde işletilmesi durumudur (Moghaddam, 2014). Görece daha açık toplumlar veya görece daha demokratik toplumlarla diktatörlükler arasında ayırım için bazı kriterler öngörülmektedir. Bunlar arasında “şehir meydanı testi” oldukça önemlidir. Bir yurttaşın tutuklanma, fiziksel şiddete maruz kalma veya hapse atılma gibi kaygı ve tehditler yaşamadan bulunduğu kentin meydanında düşüncelerini ifade edebilmekte midir? Çalışanlar

ya da dezavantajlılar meydanlara korkusuzca çıkıp hak talebinde bulunabilmekte midir? (Sharansky ve Dermer, 2004). İkinci koşul; hür, adil ve demokratik yarışla sürekli ve yenilenebilir seçimler yoluyla yurttaşlar iktidarı değiştirebilmekte midir? Toplumdaki çoğunluk kendileri gibi olmayanların hakları konusunda kendi hakları kadar duyarlı mıdır? Azınlık haklarının çoğunluk tarafından savunulmadığı ya da ayrımcılığın olduğu yerde demokrasiden bahsetmek olanaklı gözükmemektedir. Bu özellikle çok kültürlü toplumlar için oldukça elzemdir. Ve bağımsız bir yargı var mıdır? Herkese aynı mesafede duran ve temel haklar konusunda kesinlikle bağımsız uygulama yapabilen bir hukuk anlayışına o toplum erişmiş midir? (Moghaddam, 2014).

Yukarıdaki özetlemeyi, özellikle Ortadoğu'dan başlayarak düşündüğümüzde karşımızdaki tablo hiç de iç acıcı durmamaktadır. Bugün Ortadoğu'da ve Türkiye'de demokrasinin tek koşulu sandığa bağlanmıştır. Seçim sonuçlarına dayalı olarak iktidar olanlar, kendi hizipleri için yarattıkları her tür pozitif ayrımcılığı demokrasinin bir gereği gibi sunmaktadırlar. Dahası her muhalif tavrı kör bir şiddetle bastırmakta; toplumu kutuplaştırarak iktidarlarını perçinlemeyi temel görev bellemektedirler ve bunu yaparken de her şeyin demokratik kurallar içinde işlediğini savlamakta ve halkı buna ikna etmektedirler. Bu ikna sürecinde iktidar odakları, seçmenlerin/halkın sanki iktidarı her seferinde yeniden belirleme gücü varmış gibi göstererek, “*dönüştürücü diktatörlükleri*” (Moghaddam, 2014) güçlendirmektedirler. “İdeal vatandaş” diye tanımladıkları ve sosyal düzene koşulsuz uymalarını bekledikleri yurttaşları, her türden ideolojik aygıtla manipüle ederek ya da yurttaşların psikolojilerini, korku üzerinden yeniden biçimlendirerek, kendi iktidarlarını sonsuzlaştırmak istemektedirler. Tam da bu noktada karşımıza “milli irade”, milli güç” gibi kavramları çıkarmakta ve aslında iktidarsızlaşan kitlelerin zayıflıklarından kendilerini besleyerek demokrasi-diktatörlük sarkacını giderek diktatörlüklere doğru çekmektedirler. Bu noktaya sonradan geri dönmek üzere, Ortadoğu ve Türkiye’yi biraz daha yakından incelemekte fayda var.

2. Ortadoğu’da ve Türkiye’de İktidarın Yeni Söylem Aracı Olarak Yüceltilen “Temsili Demokrasi” ve “Milli İrade”

2.a) Seçim Süreçleri ve Ortadoğu’ya kısa bakış:

Uzun yıllardır seçimler demokrasinin işleyişinin temel unsuru olarak görülmektedir. Bu durum Ortadoğu’da geçtiğimiz 30 yıldan beri güçlenen temel bir eğilim oldu. Ancak bu süreçte, hukukun üstünlüğü, yürütme gücünün denetimi, muhalefete örgütlenme ve

propaganda özgürlüğünün tanınması, en geniş tabanın mecliste temsil hakkını kullanabilmesi için seçim barajlarının olmaması ya da çok düşük oranlarda tutulması gibi Batı standartları olarak bilinen kaidelerin uygulanması işlerlik kazanmadı. Bunun tarihi arka planı epey farklı tartışmalar üzerine kuruludur. Bu konuda öne sürülen görüşler arasında en yaygını, bölgedeki devletlerin yönetsel biçimini “rantiye devleti” üzerine kurmalarıyla ilgilidir.

Bir ülkenin ekonomik yapısı, gelir kaynakları ve dayandığı üretim biçimi ile o ülkede devletin örgütlenme biçimi ve siyasal sistemi arasında yaygın ilişki olduğu (Demirtaş, 2014), batı toplumlarında devletin gelir kaynaklarının önemli bir kısmının vergilerden kaynaklandığı ve vergisini veren yurttaşla devletin ilgili birimleri arasından pazarlık alanının oluştuğu; bunun da Avrupa’da modern bürokrasinin gelişimine katkı sağladığı bilinmektedir. Bu pazarlık alanı yurttaş haklarını kamunun içinde genişletmektedir. Oysa rantıye devletlerinde, devlet gerek savaş gerek diğer faaliyetleri için yurttaştan vergi toplamak durumunda değildir. Çünkü bu devletlerde (Ortadoğu için düşünürsek), özellikle petrolden elde edilen gelirler, devletin ekonomik gücünü ülkenin üretim gücünden koparır (Luciani, 1990). Hatta bazen üretim sürecine katılmayan toplumun geniş kesimlerine açıktan para verecek kadar büyük bir birikimde olur. Bunun anlamı, vergilendirilmeyen yurttaşın devletin özellikle yönetici kademelerindeki yüksek düzeyli refah harcamalarına ilgilerini kesmesidir. Daha açık anlatımla kendi refahlarında ciddi kötüleşme olmadığı sürece devletin nasıl yönetildiğiyle ilgilenmemeleri, temel haklar konusuna çoğu kez duyarsız olmalarıdır. Yüksek devlet harcamaları bu devletlerde halk için sorun değildir. Dağıtıcı devlet de denilen bu devletler de uzun vadeli ekonomik planlara gerek yoktur. Çünkü petrol fiyatları uluslar arası piyasalarda belirlenir ve bu gelirlerin nasıl harcanacağı rantıye yada dağıtıcı devletlerde halkın büyük kısmını ilgilendirmez. Kapitalist toplumlarda, üretim ve rekabetin sürmesi için sürekli sermaye birikiminin gerekli oluşu nedeniyle devlet ile yurttaş arasında sıkı mücadeleler sonucu oluşan “toplumsal sözleşmeler”, rantıye devletler için gerekli değildir.

Ross (2001)’ e göre, rantıye devletinde üç temel etki ortaya çıkar: a) rantıye etkisi, b) baskıcılık etkisi, c) modernleşme etkisi. Rantıye etkisinde, devlet ne zaman daha fazla vergi almaya kalkışsa, toplumun hak arama mücadelesi de yükselir. Yine bu etki sayesinde harcama kalemleri yükselir; devlet oldukça fazla para harcayabilir yada dağıtabilir. Ancak bu para dağıtma yada devletin harcama kalemlerindeki artış, demokrasiyi değil boyun eğmeyi güçlendirir. Rantıye devletinin üretime dayalı olmayan gelirlerinin fazla olması, iktidar sahiplerini halkın tepkisine karşı koruyacak güçlü bir emniyet ağı örmesine neden olur. Bu da baskıyı arttırır. Askeri harcamaların yüksekliği iktidara askeri de ortak eder ve ne zaman hak

talepleri yükselse asker postasıyla iktidarın tepesine yerleşebilir. Bunun Latin Amerika örnekleri de vardır. Ancak özellikle Mısır, Irak, Suriye, İran, Kuveyt ve bir rantiyeye devleti olmasa bile ranta dayalı kalkınma modelleri uygulamaya çalışan Türkiye gibi ülkeler daha yakın örnekleridir. Burada Türkiye'yle ilgili ayırt edici bir duruma dikkat çekmekte fayda var. Bilindiği üzere Türkiye, yüksek vergi gelirleri toplayan bir ülkedir. Her mal ve hizmetten yüksek vergi talep eden, ancak bu vergileri toplamakta güçlük çeken bir ülkedir de. Bordrolu/maaşlı/ücretli kesim dışında kalan hemen herkes yüksek vergileri vermemek için vergi kaçırmanın bir yolunu bulmaktadırlar. Bu durum vergi kaçırın bu insanlarda suçluluk duygusuna yol açabilmekte ve kendisini “hırsız gibi” gören bu kişilerin devletin yönetici elitinin yaptığı yolsuzluklara karşı direnme gücünü kırmaktadır. Özcesi, sadece vergi vermeyen değil, yüksek oranda belirlenmiş vergileri kaçırın ülkelerde de demokrasi ve hak talepleri konusunda duyarlılık ciddi biçimde düşmektedir.

Rantiye devleti de diğer devletler gibi şehirleşmeyi bir şekilde destekler; eğitim olanaklarını genişletir. Mesleklerde uzmanlaşma talep eder ve tüm bu süreç aslında bir anlamda bu devletleri modernleştirir. Ne var ki modernleşme her zaman demokrasi anlamına gelmez. Hatta modernleşmenin özellikle geç kapitalist ülkelerde korku kültürü aracılığı ile otoriterliği daha da güçlendirdiğine dair yaygın görüşler vardır. 1930'lardan itibaren Frankfurt Okulu merkezli çalışmalar ve aile çözümlemeleri, hoşnutsuzlukların arttığı dönemlerde özellikle ortasınıf ailelerde yükselen otoriteryan eğilimlerin devletin baskıcı politikalarını nasıl desteklediğini göstermiştir (Adorno ve arkadaşları, 1950).

Aslında daha çok Arap halklarının yaşadığı Ortadoğu denilen coğrafyanın hemen hepsinde işleyişin aynı olduğunu söylemek olanaklı değil. Tüm bu devletlerin hepsini “rantiye devleti” kavramı içine sıkıştırmak elbette farklı tarihselliklerini görmezden gelmek olur. Çünkü, bir ucu Akdeniz'in güneybatısından başlayan ve öte ucu Önasya'ya ulaşan geniş coğrafi alanın farklı tarihselliklerden geçtiği ve farklı kültürel etkileşimlere bağlı olarak siyasal yapılanmalarının farklı olduğu bilinmektedir. Bu tarihsel ve kültürel farklılaşmalar, Ortadoğu'da farklı devletlerin farklı biçimde iktidar ilişkileri kurmalarına vesile olmuştur. Örneğin, Mısır devlet başkanı Enver Sedat 1976'da ülkesinin parlamento seçimlerine öncülük ederken seçim mühendislikleri yoluyla aldığı %60 oyla parlamentonun %82 sini ele geçirdi. Daha sonra Mübarek bu durumu daha da zorlaştırdı ve bağımsız adayların seçime girmesini engelleyip, %8'lik ulusal baraj getirerek oyların %73'ünü alıp parlamentonun %87'sini elde etti. Oysa etnik yapısı farklı olan ve bazı bölgelerde Filistinlilerin daha yoğun yaşadığı Ürdün'de Haşimi hanedanlığıyla Filistin kökenli Ürdünlüler arasında 1970lerden beri süre

gelen gerilim ve Filistin Kurtuluş Örgütünün, Ürdün'deki faaliyetleri Ürdün'de seçim sürecini başka şekilde etkilemiştir. Ürdün'de uygulanan seçim mühendisliği çalışmalarında muhalefetin güçlü olduğu yerlerde parlamenter sayısı düşürülmüş, iktidarın güçlü olduğu bölgelerde daha az seçmenle milletvekilleri parlamentoya taşınmıştır (Demirtaş, 2014). Suriye' de ise Hafız Esad'la devlet sektörü ve korporatist bir yapı içinde toplumla rejimi birleştirme çabaları, Baas partisini patronaj makinası gibi çalıştırmış; parti mensubu olmak ekonomik kaynaklara ulaşmak için en kestirme yol olmuştur. Etnik, mezhepsel ve sınıfsal olarak bölünmüş olan Suriye toplumu için bu model başlangıçta oldukça işlevsel oldu. Ancak gerek Hafız Esad'ın gerek sonradan oğlu Beşar Esad'ın Ortadoğu'da liberal dönüşüme ayak uydurmada direnmesi; özel sektörün devlete bağımlı kalmasına yol açtı ve popülist otoritaryanizm bu ülkede kendine daha kolay zemin buldu (Haddad, 2012). Dolayısı ile 2011 de başlayan "Arap Baharı" ülkelerde farklı işledi ve farklı sonuçlara evrildi. Örneğin Mısır'da Mübarek'in devrilmesini takip eden zamanda Mursi'nin gerilimli İslam politikaları yürütmesi ve Müslüman Kardeşlerin şeriat yasalarını hayata geçirmeye çalışmasına bağlı olarak Mursi tekrar iktidardan edilmiş; Suriye'de halen süregiden kaosla durum başka bir hat izlemiştir. Bugün Suriye'de, Rojava'da Kürtler iktidar olsa da ve Mumbuc, Rakka ve Deyr Ez-Zor'da şimdilerde İŞİD katliamcı politikalarıyla iktidar sürdürse de, halen Esad ülkenin büyük bölümüne egemendir ve Suriye'de rejimin değiştirilmesi çabaları Mısır'daki gibi işlememiştir. Ürdün'ün durumu ise özellikle Filistin'e yönelik son İsrail saldırılarından sonra çok daha farklı ve karmaşık bir hal almıştır.

Yakın tarihli bölgesel kalkışmalar, demokrasi talepleri, halk ayaklanmaları, onca acı-sürgün-ölüm ve kaos ne yazık ki başlangıçta ortaya çıkan demokrasi adına umutları önemli oranda köreltmıştır. Bugün ne Libya'da, ne Fas'ta... ne Cezayir'de, Tunus'ta, Katar'da, Kuveyt'te hatta daha yakınıımızda ne Irak'ta, ne Suriye'de ve ne de Türkiye'de sürecin nereye evrileceğine ilişkin öngörüler güçlü değildir. Monarşik yapılanmaların yıkılmasının demokrasi umudu doğurduğu günler geride kaldı gibi gözükmektedir. Bugün bölgedeki kaosun yaratıcıları; büyük aktörler Büyük diye başlatılıp Genişletilmiş diye devam eden Ortadoğu Projelerinin mimarları, 1991 Korfez kriziyle başlattıkları kaosun derinleşmesini izlemekte ve iktidar olacak unsurlar her kimler olacaksa onlarla yeni ittifaklar geliştirmenin peşindedirler. Ortadoğu'da süre gelen kaotik durumun son İŞİD katliamlarıyla aldığı yeni dönem ve İslam'ın en radikal ve zulüm edici uygulamalarının yarattığı dehşet sahnelerinin bölgede nelere yol açacağı ön görülememektedir. Son olarak Telafer ve Şengal'de ve nihayet Türkiye'den 20 yıl önce göçe zorlananların yaşadığı Mahmur kampında on binlerce kişi

dağlara sığınmıştır ve çocukların açlıktan ölme haberleri gelmektedir. İŞİD'in girdiği her yerde vahşice sürdürdüğü katliamlara, bölgede en güçlü direnişi Kürtler göstermektedir. Ancak Kürtlerin direnişinin yaygınlaşabilmesi için uluslararası desteğe duyduğu ihtiyaç, Kürtlerden esirgenmektedir. Çünkü Ortadoğu'da oldukça büyük nüfusuna rağmen henüz devletleşme statüsü elde edemeyen bağımsız birleşik bir Kürt Devletinin ya da bölgede oluşacak birden fazla Kürt Devletinin bölgede alt üst edeceği statükonun yeniden kurulması için kimlerin kimlerle ittifak edeceği henüz belirlenememiştir ve bu konuda Kürtlerin de kafası karışık gözükmektedir. Tüm bu nedenler ve başka nedenlerle görünen o ki Ortadoğu'da baharın gelmesine epey var. Bunun önemli nedenlerinden biri olarak da, Ortadoğu'da kabileciliğin aşılması; yani uluslaşmanın gerçekleşmemesi ve buna bağlı olan "Doğu Despotizmi" gösterilmektedir.

2.b) Seçim Süreçleri ve Türkiye'de yakın tarihe kısa bakış:

Ortadoğu'da süregelen bu kaos durumu içinde Türkiye'nin konumu üzerinde de durmak gerekmektedir. Temsili demokrasi denemeleri Türkiye'de diğer Ortadoğu bölgelerine göre daha eskidir. Cumhuriyetin kuruluş yıllarından başlayarak muhalefetin bir yandan kanla bastırılması, (en bilinen örnekleri arasında 1921 de TKP'li 15 kişinin Karadeniz'de öldürülmesi ve keza Kürt muhalefeti olarak tanımlanacak, Şeyh Sait, Zilan, Ağrı, Dersim ayaklanmalarının oldukça katliamcı biçimde bastırılması), bir yandan da sistemin içinde kalacak ve yeni kurulan ülkenin gidişatına "müdahale" etmeyecek biçimde "muhalefet" yaratacak partilerin kurulması denemesi seçim illüzyonu yaratılarak demokratik biçimde yönetildiğine inandırılmaları hedeflenmiştir. Bu bağlamda Cumhuriyet'in başlangıcında bizzat Mustafa Kemal tarafından kurulması önerilen iki partinin (Terakkiper Cumhuriyet Fırkası -17 Kasım 1924- Serbest Cumhuriyet Fırkası -12 Ağustos 1930-) kısa sürede büyük kitleler tarafından destek bulması ve güçlü muhalefete dönüşmesinin yarattığı tedirginlikle ve komplolar kurularak kapatılmasından sonra, 1946 yılına kadar bir daha yeni parti kurulamamıştır. Bu süre tek parti (Cumhuriyet Halk Fırkası) yönetimi altında geçmiş ve 1946 yılında kurulan Demokrat Parti'nin 1950 yılında iktidar olmasından sonra başlayan süreç Türkiye'de de seçim hilelerinin, partilerin parlamento dışına düşürülmeleri için yapılan ayak oyunlarının, kapitalizmin krizlerini aşmak üzere asker postalları altında inletilen yüz binlerce muhalifin çektiği acıların öyküsü olmuştur.

Uzun bir siyasal geçmişı olan Türkiye’de temsili demokrasi halen kurumsallaşmamıştır; Osmanlının mirası ve Osmanlı İmparatorluğunun oldukça güçlü olan devlet yönetme geleneği üstüne şekillenmiştir. Bu nedenle daha yukarılarda Mısır, Ürdün, Suriye gibi ülkeler aracılığı ile verilen örneklerin hemen hepsi Türkiye’nin kolaylıkla uygulayabildiği iktidar politikaları olmuştur. Menderes döneminde başlayarak Özal’ın devralıp Erdoğan’a devrettiği emek sömürüsüne ve rantiyeciliğe dayanan siyasal miras; her tür despotik eylemi ve iktidarı ele geçirmek için her türden yolu mubah saymıştır. Son 12 yıldır Türkiye’yi tek başına yöneten ve giderek hiçbir muhalefete tahammül edemeyen AKP’nin, bugün “milli irade” diyerek ha bire iktidarının kaynağının millet olduğunu ve millettten aldığı yetkiyle istediği her şeyi yapabileceğini söylemesine yol açan süreci biraz yakından irdelemek gerekmektedir.

Temsili demokrasi sürecinde işletilen illüzyonlarla ilgili Mısır ve Ürdün örneklerini yukarda verdik. Türkiye’de bu durum, “koalisyon hükümetlerinden bi fayda gelmez; istikrar tek parti iktidarlarıyla sağlanır” sloganıyla koyulan %10 ulusal seçim barajıyla çok daha garabet bir hale dönüştürülmüştür.

Türkiye, 2002 seçimlerine istikrarlı bir ülke için tek başına iktidar sloganıyla girdi. Hatırlanacağı üzere %10 ulusal seçim barajı nedeniyle Genç Parti % 7.24, Milliyetçi Hareket Partisi; %8.4; Doğru Yol Partisi: %9.6; Demokratik Halk Partisi, %6.2; Anavatan Partisi %5.2 oy oranıyla parlamento dışı kaldılar. Parlamento dışı kalan sadece % 5 den daha fazla oy alan bu partilerin toplam oyları seçime katılanların % 35’ini temsil ediyordu. Başka anlatımla 2002 parlamento seçimlerinde 31.528.783 toplam geçerli oyun, 11.989.452sini %5 ve üzerinde oy alan partiler aldı ama %10luk ulusal seçim barajının altında kalan bu partiler parlamentoya tek bir milletvekili sokamadı. Bu oran tek başına parlamentonun 2/3ünü işgal eden AKP’nin oy oranından yüksekti. Kaldı ki durum bununla da sınırlı değildi. Daha küçük partilerin aldıkları oylarla birlikte parlamentoda temsil edilemeyen oy, toplam geçerli oyların % 41’iydi. Baraj nedeniyle seçime katılan ve geçerli sayılan oyların %41’i parlamentoya yansımamıştı; seçimi protesto edenler ya da oy kullanmayanlarla birlikte –ki bu sayı da yaklaşık 10.000.000 civarındaydı- bu oran yaklaşık %55’i buluyordu. Tüm bunlardan çıkan sonuç toplam seçmemin sadece %45 civarında olan oyuyla parlamentoya iki parti girmişti. Seçime katılan ve geçerli oy veren seçmenlerin oylarınının 6.113.352 oyu (%19.4) Cumhuriyet Halk Partisine (CHP) gitmiş ve bu sayı CHP’ye 178 milletvekili kazandırmıştı. Yani seçime giren her 5 kişiden birinin oyunu almışlar ama parlamentonun 1/3’ünü ele geçirmişlerdi. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ise 10.808.229 (%34.3) oy oranıyla 363 parlamenterini

parlamentoya sokmuştu. Onlar da, seçime katılan her üç kişiden birinin oyunu almışlardı ama parlamentonun 2/3ünü ele geçirmişlerdi. Ve tekrarlamakta fayda var, aslında AKP, toplam seçmenin değil, parlamentoya yansıyan her üç seçmenden yalnızca birinin oyunu alarak parlamentoda her üç parlamenterden ikisini kazanmıştı. Sandığa girmeyen yada seçimi protesto eden yada sandığa gittikleri halde %10 gibi bir ulusal seçim barajı nedeniyle parlamentoya milletvekili gönderemeyenler de işin içine katıldığında ülkedeki tüm seçmenin sadece %17isine yakınının, yani sadece beşte birinin oyunu almış ama parlamentonun üçte ikisini ele geçirmişti. İşte bugün “millet iradesi” “millet iradesi” diye tutturan ve “demokrasi” nidalarıyla güçlenmiş iktidarını kuran AKP’nin ilk seçim projesindeki başarı öyküsü böyle başlamıştı.

2004’te yapılan yerel seçimlerde, devlet despotizmine karşı muhalif parti görünümünü sürdürerek ve mağdurların sesi olduğunu dillendirerek, küresel sermayenin taşeronu konumunu da koruyarak sistem mağdurlarında sistem değiştiricisi illüzyonu yaratıp, “liberal – sol aydın tayfasının” da desteğiyle, oy oranını % 42’ye yükselten AKP, giderek devletin içinde daha etkin bir konum oluşturdu kendine. Ardından gelen laik-şeriatçı kutuplaşmasında ve AKP’nin kapatılma davasında yeniden mağduru oynayan Erdoğan liderliğinde AKP, bu gergin ortamda 22 Temmuz 2007 yılındaki genel seçimlerde de oylarını yüzde 47’ye yükseltti ve “askeri vesayete son” sloganıyla bu seçimlerden sonra Ergenekon ve Balyoz Operasyonlarına imza attı. 2008 de dünyada başlayan yeni küresel mali krizin etkilerine rağmen 2009 yerel seçimlerinde AKP % 39 oyla gene birinci parti oldu. 2011 genel seçimlerinde % 49.6 oy oranına ulaşan AKP, artık “sol-liberal aydınların” desteğine ihtiyaç duymaz hale geldi hatta “yolları beraber yürüdüğü” cemaat/hizmet hareketi/Gülen grubuyla da ciddi bir iktidar kavgasına tutuştu. 12 yılda devlet kadrolarına yeteri kadar kendi bürokratlarını oluşturup yerleştiren AKP hükümeti, 2013 deki Gezi direnişine ve ardından gelen yolsuzluk kasetlerine, devletin nasıl soyulduğuna ilişkin bütün kanıtlara rağmen 2014 yerel seçimlerinden il genel meclis üyeliklerinde oy oranını %43.6 da tutmayı balardı. Bugün Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde AKP lideri Erdoğan görünürde en güçlü aday olarak seçime hazırlanmaktadır.

Türkiye’nin en güçlü toplumsal muhalif grubu olan Kürt Ulusal Hareketi’yle zaman zaman kavgalı ve çetin bir pazarlığı çoğu kez görünmez kapılar ardında sürdürerek, yıllarca büyük acılara rağmen direnen Kürtlerin “savaş yorgunluğundan” ve “barış özleminden” de faydalanan ve bu özlemi sürekli gündemde tutarak Kürtlerin sert muhalefetini dizginleyen ve Türkiye’de güçlü bir sol muhalefet olmadığı için, sokağa dökülen bütün muhalif güçleri ağır

bir şiddetle bastırarak AKP, bu 12 yıl süresince sürekli bir gerilim ve kutuplaştırma politikası sürdürerek iktidarını korumuş ve kurumsallaştırmıştır. Bugün AKP'nin kendi devletini kurduğu ve ulusüstü sermayenin neo-liberal politikalarını sorun yaşamadan hayata geçirdiğini söylemek olanaklı. Her ne kadar Batı'da Erdoğan'ın diktatörlüğüne ilişkin eleştiriler yapılsa da halen gücün Erdoğan'da olması nedeniyle Batı'nın Erdoğan'sız bir Türkiye politikasının hayata geçmesi kısa vadede fazla olanaklı gözükmemektedir. Uzun vadede ise bölgedeki genel karışıklıkla birlikte oluşacak yeni dengeler durumun nereye evrileceğini bize gösterecektir. Şimdiden görünen o ki, cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde Erdoğan, kendi Sünni inancına vurgu yaparak ve Kılıçdaroğlu'na "Alevisin neden söylemiyorsun?, söyle bunu" diyerek ve "Afedersiniz bana Gürcü dediler, çok daha çirkini Ermeni bile dediler" diyerek, bölgede İŞİD dahil Sünni gruplarla içiçe geçmiş savaşçı politikaların yanında duracak gibidir.

Gene de sormak gerekmektedir: Erdoğan gerçekten "Milli İradenin" temsilcisi midir? yada tüm bu karmaşa da "irade nedir?" ve kitlelerin iradesine nasıl ipotek konulmaktadır?

3. Arzu/Eros- İrade "Çatışma(sı)nın Birliği" ve İradesizliğin Psikolojisi Üzerine Birkaç Kısa Not:

Arzu/Eros kavramı Antik Yunan'da, "dünya cansızken onun kabuğunu oklarıyla delerek ona can veren" güç olarak tasavvur edilmiştir. Bu tasavvurun içine çamurdan oluşan erkek ve kadının burnuna ruhun üflenmesi miti sonradan eklendi ve dolayısı ile Eros/arzu aslında yaşamın yaratıcısı olarak görüldü. Arzu/eros hakkında ilk fikirler Platon'un Şölen adlı eserinde öne çıkar. Şölen adlı eserinde Platon, Eros'u insanla Tanrı arasında boşluğu dolduran bir ruh olarak görür ve insanüstülük olarak değil, her şeyi ve herkesi bir araya getiren ve bunları bütünleştiren güç olarak değerlendirir. Evrendeki olağanüstü farklılığı bir birine bağlayan, sevme potansiyelini ve cinsel eylemin de içinde olduğu her şeyle bütünleşme istemini tetikleyen güçtür Eros (Platon, 2013). Bu tanımla Eros aslında dünyadaki edimin yaratıcısıdır, sadece insan ediminin değil aynı zamanda bütünleşmeye meyli olan tüm karmaşanın bütünleştiricisi, bu bütünleşme arzusunun ta kendisidir.

Tek Tanrılı dinlerin seksle mesafelenmesi ve eros ile seksi eşitlemesi sonucunda eros yaşamın ana gücü olma özelliğini yitirdi (May, 2008). Eylemi yapmaya yol açan arzu/eros değil, bunları da var eden "kutsal bir irade" olduğu öne çıkarılmaya başlandı. Ve sonuçta arzu/eros uzun süre "eylemin yaratıcısı" olarak toplumsal dolaşımdan çekildi. Eros'un yerine

konan irade ise uzun yıllar aslında kurumsal iktidarın ve “gönüllü köleleşmenin” temelini oluşturdu.

Tek Tanrılı dinlerin irade üzerinde geniş bir tartışma literatürü vardır. Ancak kendi teolojik perspektifleri içinde bile binlerce yıla yayılan ve hala kafa karışıklığı devam eden bu konunun burada ayrıntılanması olanaklı değildir. Yine de, her şeyi bilen ve yapabilen bir Tanrı fikrinin aslında insanın iradesini teslim alması ve buna rağmen insanı eylemlerinde sorumlu kılarak cezalandırma yada ödüllendirme tekeline kendinde tutması, tek Tanrılı dinlerin etik meselesi olmuştur. Tanrı önceden bildiği ama müdahale etmeyerek olacağın önüne geçmediği bir durumda insanın kötülüğünü engellemeyen bir Tanrı'nın kötünün yanında yer alıp alamadığı; böyle ise bu Tanrı'nın kötülöklere göz yummasının güçlü olmayanın ezilmesine göz yummak anlamına gelip gelmediği; güçlüyü de güçsüzü de O var ettiğine göre, bu göz yummanın Tanrı'nın adaletiyle ilgili olarak kuşku yaratıp yaratmayacağı gibi meseleler, gerek Hristiyanlıkta gerek İslamiyet'te sıkça tartışılmıştır (İnel, 2009).

Arzunun/erosun yeniden toplumsal dolaşım alanına sokulması, önemli oranda irade tartışmalarının yeniden başladığı 19. yüzyıla denk düşer. İrade meselesi ile arzu/eros'un yeniden karşılaştığı bu yüzyılda, bazı yazarlar bireysel bir iradenin veya anlam yaratıcısı olarak bireyin Tanrısız buyruk dışında bir iradesinin var olabileceğini tartışır. Bu konudaki tartışmalarda Schopenhauer, dünyanın özü ve gerçekliğinin irade olduğu, fenomenlerden oluşan dünyanın tasarımdan başka bir şey olmadığı inancındadır. İrade, felsefesinde kendini bir zorunluluk olarak gösterir, ki onun düşüncesindeki kötümserliğin ve karamsarlığın kaynağı da esas olarak budur. O'na göre, insan, tamamen kurtulamayacak olsa da istencin emrine boyun eğerek acı ve kederden kısmen kurtulabilir. Schopenhauer'a göre bu istenç akılsız, bilinçsiz bir öze sahipti ve kendisini fenomenler dünyasında gösteriyordu. Bütün görünenlerin kaynağı olduğundan insan bedeni de onun eseri idi. Aklın denetimde olmayan bu istenç, ulaşılamayan hayâllerle insanı hiçbir zaman dışına çıkamayacağı bir bıkkınlık ve acı döngüsüne sokuyordu. O ancak istencimizi öldürerek bu acı dolu dünyadan kaçınabileceğimizi savunuyordu. O'na göre fenomenel dünyanın ardındaki asıl güç olan irade, özümüzden gelen bir enerjidir ve yaşamı, toplumsalı, adaletsizliği döngüsel olarak sürdüren güçtür. İnsan bu enerjiden kaçamaz, içseldir. Ve kendi var etmeyi yada sürekli var kılmayı ancak soyu sürekli üreterek başaracağından cinsel ve yaşamsal enerji de İrade'ye hizmet eder. İrade; yaşamı sağlayan bir enerjidir. İrade hep ister, yaşam için talep eder. Birey, iradenin kontrolündeki yaşamda sorunsalın içinde iradenin karşısına merhamet ve acı duygusunu koyarak bir nebze de olsa dışına çıkabilir ve birey olarak kendini gerçekleştirebilir. Burada

insana düşen görev anlamaktır (Schopenhauer, 2005). 19. Yüzyılın başında Avrupa'nın içinde bulunduğu vahşi kapitalist üretim ilişkileri göz önüne alındığında dünyanın kötülüğüne inanmak ve bununla mücadele etme olanağının pratikte olamayabileceğini düşünmek durumunda kalan bir düşünür için, doğu felsefesine yakın bir irade kavramına sığınması anlaşılabilir bir şeydir.

Schopenhauer'dan etkilenen Nietzsche, tüm insanlığın güç ve iktidar istemi tarafından yönlendirildiğini savunur. Ona göre, tüm eylemlerimizin temel dürtüsü ve enerji kaynağı güç istenci yada kudret iradesidir. Güç istenci farklı şekillerde de ortaya çıksa, sonuçta aynı şeyi hedefler: gücünü öteki üzerinde göstermek. Ona göre bütün sevgi ve hoşgörü temalarını işlemesine rağmen, özünde Romalıların köle zihniyetinden doğmuş olan Hıristiyanlık bu köle zihniyetini hiçbir zaman üstünden atamamıştır. Eskiden soylu ve saygıdeğer bir fedakarlıktan kaynaklandığı sanılan eylemler, Nietzsche tarafından hasta ve yozlaşmış eylemler olarak deşifre edilmiş; önceden Tanrı adına istenilen iktidar hırsı şimdi para yoluyla elde edilen bir güce dönüşmüştür. O, insanlara yeni değerler getirmeye çalışarak güçlü/üst insanların egemenliğinde, çoğunluktan ibaret olan ve sürü olarak nitelendirdiği insanlıkta ilerlemenin mümkün olduğunu ileri sürmüştür. Üst insanı, kendi gözleriyle gördüğü gerçekliği belirleyen insan olarak tanımlayan Nietzsche'ye göre, insanoğlu sadece kendini korumak ve yaşamak istemez, aksine asıl isteği daha da güçlü olmaktır. Nietzsche güç istencine öylesine bağlıdır ki, *“Ben nerede canlı bir şey bulduysam, orada güce yönelik iradeyi gördüm. Hizmet edenin iradesinde bile, efendi olmanın iradesini gözlemledim”* demekten kendini alıkoyamamıştır (Nietzsche, 2002).

19. yüzyıl değer sistemlerini ve ahlak anlayışını kıyasıya eleştiren Nietzsche, sonradan Freud'un id dediği ve yaşam enerjisi ve haz kaynağı olarak gördüğü kavramsal yapının temelini atan görüşleriyle psikanalizi de etkilemiştir. Bu etki sayesinde ve Freud'un İd'in içine yerleştirdiği cinsellik ya da libido yada bu kavramların da daha ötesinde olan Eros'la uzun yıllar sonra insanoğlunun yeniden tanışmasına önayak olmuş; böylelikle yaklaşık 2500 yıl önce gömüldüğü yerden, “eylemin yaratıcısı” ve varoluşun ana kaynağı olarak Eros/arzu tekrar toplumsal dolaşıma girmiştir. Ne var ki Eros'un yeniden geriye dönüşü hemen kabul görmemiştir. İki bin yılı aşkın süre gömülü olanın dirilmesi ve yeniden insanın kendini eros üzerinden düşünmesi, gömülü yerden çıkan her şeyin “hortlak ürkütücülüğünde” olması nedeniyle radikal muhalefetle karşılaşmıştır. Öyle ki hala en “modern” toplumlarda bile arzunun farklı biçimleri yasaktır. Hala ahlakın en önemli

göstergesi gibi görülen arzudan uzak olma fikri/ideali bu toplumlarda bile yaygın kabul görmektedir ve bu durum bu konuda epey yol kat edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Freud'un İd kavramının içinde Thanatos'un karşısına yerleşen Eros, bugün bakıldığında, toplumsal alanı dışlayan bir açıklama tarzı veya çok bireyselci bir duruş gibi görülse de, aslında tarihsel süreç içinde Eros'a geri dönme bağlamında oldukça devrimci bir düşünüş tarzıdır. Freud'un lanetlenmesi ve çağdaşları tarafından en azından başlangıçta aforoza uğraması da bu nedenledir. Freud'a göre orta sınıf tutuculuğu içinde baskılanmış olan seks ve libido ancak Eros aracılığı ile kurtulabilir. O, Eros'a libidodan da daha geniş bir anlam yükler. Eros, gerilim giderici hazdan öte bir şeydir ve yeni gerilimler aracılığı ile kültürlerin yaratıcısı, şehirlerin kurucusudur. Eros, sadece insanı değil insanlığı kurandır. O'na göre, insan varoluşu, yaşamın başlangıcından beri işleyen Eros ile doğası gereği dilsiz olan ve dilsizleştirmek isteyen Thanatos devleri savaşından ibarettir (Freud, 2001).

Arzunun bastırılması ve baskılanan yaşam enerjisinin kendine çıkış bulması için gücü eline geçirme özlemi, özünde insanın kendine yabancılaşmasının bir türüdür. Bu yabancılaşmış insan "irade"yi yücelterek ve özellikle günümüzde temsili demokrasilerde toplu iradeyi ya da "milli iradeyi" neredeyse tapınılacak bir durum gibi görerek arzudan vazgeçişinin bedelini ödemektedir: Bu bedel bazen kendisi gibi olmayanları hunharca katletmeyi, bazen kendisi gibi olmayanlara yönelik bastırılmış ama her an açığa çıkacak olan öfkeyle hayat sürdürmeyi ve ilişkide olduğu her şeye dolaylı yollardan da olsa zulüm etmeyi pratikleştirecek kadar büyük olmaktadır. Kaldı ki, ötekine yönelik bu zulümkarlık eğilimi bireyin kendisine zulmetmesine de kaynaklık edebilmektedir. Eros'un yerine iradenin konulmasının yıkıcı sonuçlarını bugün yaşayan insanlık; determinizmin ve özgür iradenin varlığı tezleri üzerinden her şeyi birbirine bağlayarak, ama çoğu kez kendini gerçekleştirilmeye yönelen insan için ana bağ olan Eros'u görmezden gelerek, daha büyük yıkımların peşinden koşmaktadır.

Sonuç Yerine

Bu incelemenin başlangıcında, demokrasi diktatörlük kavramlarının içerikleri üzerinde durulmuş; aslında bu iki kavramın içiçeliği göz ardı edildiği sürece bu kavramların nereye ve nasıl evrileceğinin anlaşılmasının güç olacağına vurgu yapılmıştır. Gene bu yazı boyunca milli irade söyleminin diktatoryaya kapı aralayan yanları özellikle Ortadoğu'da bazı ülkeler ve Türkiye üzerinden örneklendirilmiştir. Keza M.Ö. beş yüzlü yıllardan başlayarak öldürülen Eros'un yerine konularak diktatoryal devlet yönetiminin iktidar aracı haline getirilen irade

kavramının, 19. Yüzyılda yeniden tartışılır olmasının yarattığı olanakla yeniden tarih sahnesine çıkan Eros ile iktidarın içiçeliği üzerinde durulmuş; bunun özgürleşme adına tarihi bir olanak olduğu değerlendirilmiştir.

Gelinen durumda, uzun yıllar tarihin derinliklerinde gömülü tutulan Eros'un yeniden sahne alması, (irade karşısında halen zafer kazanmasa da) irade ile birlikte anılır olması insanlık tarihi için bir ilerlemedir. İrade aracılığı ile kendine yabancılaştırılmış birey, Eros ile kendiyile yeniden buluşmayı denemektedir. Bu sürecin epey uzun olacağı kesindir. Eros'un yerine konularak iktidarın "kapı-bekçiliğini" yapan irade, aslında bireyin kendini gerçekleştirmesi ve var oluşu önündeki en büyük engellerden biridir. Bu yüzden irade psikolojisi aynı zamanda iradesizliğin psikolojisidir. İrade üzerine en fazla vurgu yaparak güç alanı yaratanlar, kendi Eros'larından kopmuş olmanın ağır "acısı/günahı" altında ezildiklerinden, ötekilerin ezilmesinin seyircisidirler. Dahası "milli iradeye" daha büyük güç edinip daha büyük bir diktatörlüğün kurucusu olma bir anlamda "kaderleri" olduğundan ötekilerin ezilmesini gerçekleştirmek için güdülenmişlerdir.

İradenin hele hele özgür iradenin varlığı tezi, ancak ve ancak arzunun/erosun yeniden kendine daha geniş bir alan bulmasıyla olanaklıdır. Eros'un olmadığı yerde özgürlük olmaz, çünkü yaratıcı güç erostur. Kişinin kendini keşfinin de bu keşfe bağlı olarak kendini gerçekleştirmesinin yolu da Eros'un ona verdiği yaşam enerjisini hayata geçirmesiyle mümkündür ve bu bağlamda Eros'suz özgürlük fikri yanılısamanın ötesine geçemez. Bu yüzden gerek bireyin gerek topluluğun yada "milli" olanın iradesi üzerinden sürdürülen her türden politika, ne özgürlüğe ne demokrasiye kapı aralayamaz. Dahası, özgürlüğün içine yerleştirilen "gizli" diktatörlüğe bir başka kapıdan girişin diğer adı dışında hiçbir anlam da ifade etmez.

Kaynakça

- Adorno, J. W., Frenkel-Bruswik, E., Levinson, D. J., Sanford, P. N., (1959). The Authoritarian Personality. NewYork: Harper,
- Demirtaş, E. (2014). Ortadoğu'da Devlet ve İktidar. İstanbul: Metis
- Freud ,S. (2001). Haz ilkesinin ötesinde (çev: A. Baboğlu) İstanbul: Metis, Ötekini Dinlemek
- Haddad, B. (2012). The Down of the Arab Uprisings: And of Old Older? Londra: Pluto pres.
- İnel Oğuz (2009) Özgür irade üzerine bir deneme, Bilim ve Gelecek, 70, 60-65.
- Kışlalı, A.T. (1984), Eski Yunan da Demokrasi ve Demokratik Düşünce, Amme İdaresi Dergisi. 11,1, 63-77

- Küçükömer, İ. (2007). Düzenin Yabancılaşması: Batılılaşma. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Luciani, G. (1990). Allocation versus Production States: A Theoretical Frame-work. (iç. The Arab State). Los Angles: University of California Pres.
- May, R. (2013). Aşk ve İrade. (çev:Y. Namer). İstanbul: Okyanus.
- Moghaddam, F.M. (2014). Diktatörlüğün Psikolojisi. (çev: H. Kabasakal). İstanbul 3P yayıncılık
- Nietzsche, F. (2002). Güç istenci, (cev: S. Umran) İstanbul: Birey Yayıncılık,
- Platon (2013). Şölen. (çev: C. Çetinkaya) İstanbul: Bordo- Siyah Dünya Klasikleri Dizisi.
- Ross, M. (2001). Does Oil Hinder Democracyworld Politics. 53,3, 325-361.
- Schopenhauer, A. (2005) *İstenç ve Tasarım Olarak Dünya*, Çeviren: Levent Özşar, Bursa: Biblos Kitabevi Yayınları.
- Sharansky, A ve Dermer, R. (2004). The Case for Democracy: The Power of Freedom to Overcome Tranny and Terror. New York: Puplic Affairs.
- Sencer, M. (1992). Türkiye'nin Yönetim Yapısı, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1992, s.20.